

पतंजलि विश्वविद्यालय

University of Patanjali

सहायक पाठ्यक्रम

2022-2023

BRIDGE COURSE SANSKRIT (BC)

Program Educational Objectives (PEOs)

- **PEO 1** – The main objective of the course is to make the student capable of serious study of Sanskrit grammar by making him aware of the basic principles of Sanskrit grammar.
- **PEO 2** – To understand the place of pronunciation and usage of alphabets through Panini education.
- **PEO 3** – Memorization of Ashtadhyayi and Dhatupath.
- **PEO 4** – Getting the ashtadhyayi sutras first repeated through padachhede ,vibhakti , samas etc.
- **PEO 5** – Translation of Hindi language into Sanskrit language through rachananuvadkaumudi and establish a sense of sentence structure.
- **PEO 6** – Brief understanding of Vedas, Upanishads and Darshanas through Vedic literatures.

Program Specific Outcomes (PSOs)

After completing of the program, the students will be able to

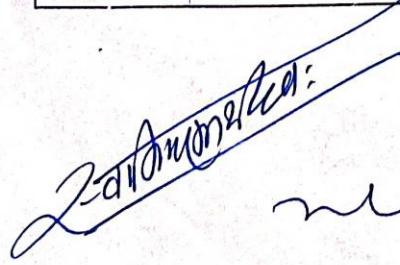
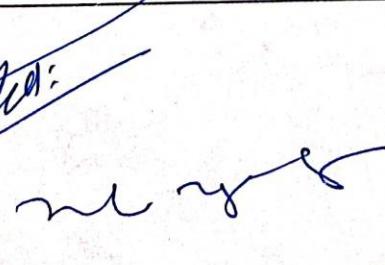
- **PSO 1** – Learn the Sanskrit grammar after becoming familiar with the basic principles of grammar.
- **PSO 2** – Excellent himself and makes contribution to the society by imbibing the excellent values of human life.
- **PSO 3** – Speak and write the Sanskrit Language.
- 1. **PSO 4** – Explain the preliminary aspects of Sanskrit language and its grammar.

सहायकपाठ्यक्रमः (प्रथमसत्रम्)

कोड	पाठ्यक्रमस्य रूपरेखा	बाह्याङ्का:	आन्तरिकाङ्का:
BC-101	संस्कृतव्याकरणम् (क)	७०	३०
BC-102	संस्कृतव्याकरणम् (ख)	७०	३०
BC-103	संस्कृतसाहित्यम्	७०	३०
BC-104	वैदिकसाहित्यम्	७०	३०
BC-105	आङ्ग्लभाषा	७०	३०

सहायकपाठ्यक्रमः (द्वितीयसत्रम्)

कोड	पाठ्यक्रमस्य रूपरेखा	बाह्याङ्का:	आन्तरिकाङ्का:
BC-201	संस्कृतव्याकरणम् (क)	७०	३०
BC-202	संस्कृतव्याकरणम् (ख)	७०	३०
BC-203	संस्कृतसाहित्यम्	७०	३०
BC-204	वैदिकसाहित्यम्	७०	३०
BC-205	आङ्ग्लभाषा	७०	३०

BRIDGE COURSE

Semester - 1

Paper - 1 / Sanskritvayakarnam (A)

BC-101

Course Objectives-

- aṣṭādhyāyī mem prayukta pāribhāṣika samjñāom kā jñāna evam bodha karānā /
- aṣṭādhyāyī kā samyak smaraṇa evam bodha karānā /
- ac evam vyāṃjana ityādi varṇom ke uccāraṇa sthāna evam prayatna ādi kā bodha karānā /

Course Outcomes-

- aṣṭādhyāyī ko smaraṇa kara vidyārthī usako sunāne mem samartha hotā hai tathā usake buddhi kā vikāsa hotā hai jisa nimitta vaha āge anyānya śāstrem ko āsānī se samajha jātā hai va saralatā se hamāre saṃskṛta vāghmaya se sambaddha granthom ko samajhā pātā hai /
- aṣṭādhyāyī mem prayukta samjñāom evam vibhinna paribhāṣāom ko jānakara vidyārthī vibhinna śāstrem mem prayoga karane mem dakṣa hotā hai evam paribhāṣā aura samjñāeṁ kisa prakāra śāstra mem kārya rupa mem pariṇata hotī hai "kāryakālam samjñāparibhāṣam" yāni ki kārya ke anusāra upasthita ho jātī hai usako samajha jātā hai "yathoddeśam samjñāparibhāṣam" ko bhī samyak rupa se jāna pātā hai jisase bauddhika vyāyāma hotā hai aura pariṇāma svarūpa vaha loka vyavahāra mem paṭu hotā hai /
- varṇomuccāraṇa śikṣā ko samajhakara vidyārthī śabda prayoga evam uccāraṇa mem nipiṇa hotā hai jisase pariṇāma svarupa vaha samāja mem bhāṣāgata uccāraṇa truṭiyom ko sudhāra kara eka spaṣṭa va madhura vāṇī bolane aura viśuddha uccāraṇa karavāne mem samartha hotā hai /
- sananta ādi ke jñāna se vidyārthī utkṛṣṭa evam uttama śabda prayoga mem kuśala hote haim tathā apane vyavahārika sambhāṣaṇa ke mādhyama se jana-jana ko devavāṇī bhāṣā ke lālitya pūrṇa prastuti se ākṛṣṭa karake isa lupta prāyah kahī jāne vālī bhāṣā ko vyāpaka svarūpa dene mem samartha bana sakegā /

सहायकपाठ्यक्रमस्य प्रथमसत्रम्

प्रथमपत्रम्- संस्कृतव्याकरणम् (क)

BC-101

पूर्णाङ्गः - १००

बाह्यमूल्याङ्कनाङ्गः - ७०

आन्तरिकमूल्याङ्कनाङ्गः - ३०

समयः - होरात्रयम्

१. प्रथमावृत्तिः (प्रत्याहारसूत्रसहितौ प्रथमाध्यायस्य प्रथमद्वितीयपादौ) -	५५
(क) पदच्छेदः विभक्तिवचनं च	१०
(ख) समासः	१०
(ग) अर्थोदाहरणे	१५ - १०
(घ) शब्दसिद्धिः	२० - १०
२. अष्टाध्यायी (१-४ अध्यायाः)	१५
(क) सूत्रलेखनम्	१०
(ख) सूत्राणामध्यायपादसंख्याज्ञापनम्	०५
(३) पाणिनीयाशिक्षा —	१५

सहायकग्रन्थाः-

१. प्रथमावृत्तिः— श्री ब्रह्मदत्तजिज्ञासुविरचितः
 प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरयाणा।
२. अष्टाध्यायी— महर्षिपाणिनिकृता
 प्रकाशकः— दिव्य प्रकाशन, पतंजलि योगपीठ, हरिद्वार।

प्रश्नपत्रविषयका निर्देशाः

BC-101

(व्याकरण- क)

१. प्रथमावृत्तिः—

१. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानां पदच्छेदविभक्तिवचनज्ञापनम्।	१०
२. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानां समासज्ञापनम्।	१०
३. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानामर्थोदहारणे ज्ञापनीये।	१५
४. प्रदत्तेषु सप्तसु शब्देषु चतुर्णा साधनम् (सिद्धः)।	२०

२. अष्टाध्यायीतः—

१. पृष्ठेषु चतुर्षु अष्टाध्यायीसूत्रेषु द्वयोरग्रे दशसूत्रलेखनम्।	१०
२. पृष्ठानां पञ्चानां सूत्राणामध्यायपादसंख्याज्ञापनम्।	०५

BRIDGE COURSE

Semester - 1

Paper - 2 / Sanskritvayakarnam (B)

BC-102

Course Objectives-

- it samjñā tathā ātmanepada evam̄ parasmaipada viśayaka bodha pradāna karanā /
- nadī, ghi, pada aura bhasamjñāoṁ kā bodha pradāna karānā /
- dhātuoṁ kā smaraṇa evam̄ unake artha kā bodha karānā /
- kāraka, nipāta, upasarga, gati aura karmapravacanīya ādi samjñāoṁ kā bodha karānā /

Course Outcomes-

- dhātupāṭha ko smaraṇa kara vidyārthī usako sunāne mem̄ samartha hotā hai tathā isa vyāpaka saṃskṛta śāstrem̄ kī śabda śr̄ṣṭikhalā mem̄ śabdoṁ ke yathārtha artha ko jānane mem̄ samartha ho pātā hai tathā bhinna-bhinna arthoṁ mem̄ kriyāoṁ ke ātmanepada va parasmaipada kī niyamāvalī se bhī avagata ho jātā hai evam̄ set, anīt, veṭ kī prakriyā ko krama se smaraṇa karake āsānī se samajha sakatā hai jisase vaha samāja mem̄ ādarśa sambhāṣaṇa kī prastuti karane mem̄ sakṣama hotā hai /
- ātmanepadī, parasmaipadī dhātuoṁ ke jñāna se vidyārthī śabda prayoga mem̄ nipiṇa hotā hai evam̄ apane sambhāṣaṇa kī kuśalatā se samāja mem̄ baccōṁ ko āsāna tarīke se saṃskṛta kriyāpadōṁ va bhinna-bhinna lakāroṁ ko sikhā sakatā hai /
- nadī, ghi, pada, bha samjñāoṁ ke jñāna se śabda samracanā mem̄ kuśala hotā hai aura hamāre prācīna granthoṁ mem̄ prayukta śabdom̄ ko dr̄ṣṭigata karake kī prasam̄ga mem̄ kaunase śabda kī vibhakti va kāraka prakaraṇānusāra upayukta rahegā usako ucita ṭhaharāne mem̄ dakṣa hotā hai tathā samāja va rāṣṭra ko isa vyākaraṇa mahāgrantha kī upādeyatā ko batāne mem̄ saphala hotā hai /
- prathamavṛtti bodha se vidyārthī saṃskṛta śāstrem̄ ke adhyayana adhyāpana mem̄ nipiṇa ho jātā hai aura anya saṃskṛta sāhitya ādi granthoṁ ko paṭne va samajhane mem̄ samartha hotā hai va kāvya racanā mem̄ bhī pāramgata hotā hai jisase isa grantha kā samāja mem̄ prayojana dikhātā hai /

सहायकपाठ्यक्रमस्य प्रथमसत्रम्

BC-102

द्वितीयपत्रम्- संस्कृतव्याकरणम् (ख)

पूर्णाङ्गः:- १००
 बाह्यमूल्याङ्गाङ्गः:- ७०
 आन्तरिकमूल्याङ्गाङ्गः:- ३०
 समयः- होरात्रयम्

१. प्रथमावृत्तिः (प्रथमाध्यायस्य तृतीयचतुर्थपादौ)	५५
(क) पदच्छेदः विभक्तिवचनं च	१०
(ख) समासः	१०
(ग) अर्थोदाहरणे	१५
(घ) शब्दसिद्धिः	२०
२. धातुपाठः (भवादिगणः)	१५
(क) धातुलेखनम्	१०
(ख) धातूनां गणज्ञापनम्	०५

सहायकग्रन्थाः—

१. प्रथमावृत्तिः— श्रीब्रहदत्तजिज्ञासुविरचितः
 प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरयाणा।
२. धातुपाठः— महर्षिपाणिनिकृता
 प्रकाशकः— दिव्य प्रकाशन, पतंजलि योगपीठ, हरिद्वार।

प्रश्नपत्रविषयका निर्देशाः

BC-102

(व्याकरण- ख)

१. प्रथमावृत्तिः—

१. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानां पदच्छेदविभक्तिवचनज्ञापनम्।	१०
२. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानां समासज्ञापनम्।	१०
३. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानामर्थोदहरणे ज्ञापनीये।	१५
४. प्रदत्तेषु सप्तसु शब्देषु चतुर्णा साधनम् (सिद्धिः)।	२०

२. धातुपाठतः—

१. पृष्ठेषु चतुर्षु धातुषु द्वयोरग्रे दश दश धातुलेखनम्।	१०
२. पृष्ठेषु सप्तसु पञ्चानां धातूनां गणज्ञापनम्।	०५

BRIDGE COURSE
Semester - 1
Paper - 3 / Sanskrtsahityam

BC-103

Course Objectives-

- manohara evam̄ preraka kahāniyom̄ ke mādhyama se saṃskṛtabhāṣā kā vyavahārika jñāna karānā /
- anuvāda, śabdarūpa, dhāturūpa kā smaraṇa evam̄ nibandha lekhana ityādi kā bodha karānā /
- jīvana mem̄ vairāgya kā mahatva tathā jīvana mem̄ śucitā evam̄ sādagī kā bodha karānā /
- saṃsāra kī vāstavikatā kā jñānā karānā /

Course Outcomes-

- "abhinava pāṭhāvalī" mem̄ antarnihita kahāniyom̄ ke mādhyama se vidyārthī sāmājika sthiti ko jānakara samāja mem̄ pravṛtta hotā hai tathā samāja mem̄ naitika mūlyom̄ ko kisa prakāra vyavahāra ke dharātala para honā cāhie usako lāne kā prayāsa karatā hai /
- racanānuvāda kaumudī ke adhyayana se vidyārthī saṃskṛta saṃbhāṣaṇa mem̄ kuśala hotā hai /
- "vairāgyaśatakam" ke adhyayana se vidyārthī vairāgya ko jñānapūrvaka jīvana mem̄ prayoga mem̄ lākara apane jīvana kā utkarṣa karatā huā samāja ko bhī yathārtha vairāgya kī paribhāṣā batā sakatā hai /
- vibhinna saṃskṛtagranthom̄ kā adhyāpana evam̄ nibandha ādi lekhana mem̄ samartha ho jātā hai /
- śamkarācārya kṛta carpaṭamam̄jarī ke mādhyama se vidyārthī apane mānava jīvana ke vāstavika prayojana ko jāna pātā hai va samāja mem̄ apasam̄skṛti ko vyāvaratana karane mem̄ bhī samartha hotā hai va viśvabam̄dhutva kī saṃkalpanā ko rāṣṭra mem̄ eka navīna ḍhamga se sākāra karatā hai /

सहायकपाठ्यक्रमस्य प्रथमसत्रम्

BC-103

तृतीयपत्रम्- संस्कृतसाहित्यम्

पूर्णाङ्गः - १००
 वाद्यमूल्याङ्कनाङ्गः - ७०
 आन्तरिकमूल्याङ्कनाङ्गः - ३०
 समयः - होरात्रयम्

१. अभिनवपाठावलि: (प्रथमभागः)	२०
(क) शब्दार्थः / अपठितगद्यस्य आर्यभाषानुवादः	१०
(ख) स्वोपज्ञकथालेखनम् (स्वनिर्मितकथालेखनम्) / विषयात्मकप्रश्नाः	१०
२. रचनानुवादकौमुदी— (१-३० अभ्यासाः)	३०
(क) हिन्दीभाषावाक्यानां संस्कृतानुवादः	०५
(ख) शब्दरूपस्मरणम्	१०
(ग) धातुरूपस्मरणम्	१०
(घ) निबन्धलेखनम्	०५
३. वैराग्यशतकम् (चयनितश्लोकसंख्या: -	१०
३,८,९,१०,११,१२,१३,१४,१७,१८,१९,२१,२२,२३,२५,२७,२८,३१,	
३२,३३,३५,३७,३८,३९,४१,४३,४४,१५,४८,४९,५०,५३,७३,७५,७७)	
(क) श्लोकपूर्तिः	०५
(ख) श्लोकव्याख्या	०५
४. चर्पटमञ्जरी –	१०
(क) श्लोकपूर्तिः	०५
(ख) पदच्छेदविभक्तिसमासाः	०५

सहायकग्रन्था:-

१. अभिनवपाठावलि :— विनायकलक्ष्मीकान्तशार्मविरचिता

प्रकाशक :— मङ्कमिलन् आणि कम्पनी लि० ।

२. प्रारम्भिकरचनानुवादकौमुदी— डा० कपिलदेव द्विवेदी

प्रकाशक :— विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी ।

३. वैराग्यशतकम्— भर्तृहरिप्रणीतम्

प्रकाशक :— चौखम्बा संस्कृत भवन, वाराणसी ।

४. चर्पटमञ्जरी— श्रीशंकराचार्य:

प्रकाशक :— दिव्य प्रकाशनम्, दिव्ययोगमन्दिर ट्रस्ट, पतंजलि योगपीठ, हरिद्वार ।

BRIDGE COURSE
Semester - 1
Paper - 4 / Vedicsahityam

BC-104

Course Objectives-

- darśana va veda kā saṃkṣipta bodha /
- vaidika siddhāntom kā bodha karānā jaise varṇāśrama, puruṣārtha catuṣṭaya ādi /
- pañcamahāyajña va saṃskārom kā kramānusāra bodha /

Course Outcomes-

- veda upaniṣad ādi granthom ke adhyayana se vidyārthī kuśāgra evam ucca medhāvī hotā hai evam upaniṣad ke kathānakom ke mādhyama se samāja mem phaile cāritrika va ārthika doṣom se āsānī se mukti dilāne mem saphala prayāsa kara sakatā hai va vedom mem ullikhita vaijñānika taura tarikom ke dvārā artha se paramārtha kī sadbhāvanā se sabako nayī diśā de sakatā hai /
- jīva-prakṛti-īśvara ādi ke svarūpa ko samagrata se samajhakara tatviṣayaka prabodhana mem samartha ho jātā hai tathā jana-jana mem mata-matāṁtarom ko lekara chiḍeऽ vāda-vivāda ko amṛtima nirṇaya taka le jāne mem samartha hotā hai /
- pañcamahāyajña ko vyavahāra mem lātā hai va unake mahatva ko jana-jana taka pahuṁcākara āja kala ke isa vātāvaraṇa mem phaile praduṣaṇa ko kaise yajñom ke dvārā kama karake śuddha kiyā jā sakatā hai usakī sampūrṇa prakriyā ko vaijñānika ḍēṅga se prastuta kara sakatā hai /
- šoḍaśa saṃskāra varṇāśrama ke adhyayana se vidyārthī samāja kī vividhi bhrāntiyom kā nirākaraṇa karatā hai evam varṇāśrama kī yathārtha vyavasthā ko prācīna va ādhunika samāja ko tulanātmaka dṛṣṭikoṇa se jānakara rāṣṭra mem vyāpta bhedabhāva va chuāchuta ādi upakrama ko khamḍita kara ekatva sahastitva va viśva baṇḍhutva kī bhāvanā ko āge lāne kā eka saphala prayatna kara sakatā hai /

प्रश्नपत्रविषयका निर्देशाः

तृतीयपत्रम्- संस्कृतसाहित्यम्

BC-103

पूर्णाङ्गः - १००

बाह्यमूल्याङ्कनाङ्गः - ७०

आन्तरिकमूल्याङ्कनाङ्गः - ३०

समयः - होरात्रयम्

१. अभिनवपाठावलि: – (प्रथमभागः) २०

(क) शब्दार्थः / अपठितगद्यस्य आर्यभाषानुवादः १०

(ख) स्वोपशक्थालेखनम् (स्वनिर्मितकथालेखनम्) / विषयात्मकप्रश्नाः १०

२. रचनानुवादकौमुदी – (१-३०) ३०

(क) पृष्ठानां पञ्चानां हिन्दीवाक्यनां संस्कृतभाषानुवादः ०५

(ख) पृष्ठेषु त्रिषु द्वयोः शब्दरूपलेखनम्। १०

(ग) पृष्ठेषु त्रिषु द्वयोः धातुरूपलेखनम्। १०

(घ) पृष्टयोर्द्वयोरेकस्मिन् निबन्धलेखनम्। ०५

३. वैराग्यशतकम् – १०

(क) पृष्ठेषु त्रिषु श्लोकेषु द्वयोः पूर्तिः। ०५

(ख) पृष्ठेषु त्रिषु श्लोकेषु द्वयोव्याख्या। ०५

३. चर्पटमञ्जरी – १०

(क) पृष्ठेषु त्रिषु श्लोकेषु द्वयोः पूर्तिः। ०५

(ख) पृष्ठेषु त्रिषु श्लोकेषु द्वयोः पदच्छेदविभक्तिसमाप्ताः। ०५

सहायकपाठ्यक्रमस्य प्रथमसत्रम्

चतुर्थपत्रम् वैदिकसाहित्यम्

BC-104

पूर्णाङ्गः - १००

बाह्यमूल्याङ्कनाङ्गः - ७०

आन्तरिकमूल्याङ्कनाङ्गः - ३०

समयः - होरात्रयम्

१. ग्रन्थानां परिचयः (क) वेदपरिचयः (ख) दर्शनपरिचयः / उपनिषत्परिचयः (ग) अन्यवैदिकग्रन्थपरिचयः २. सिद्धान्तानां परिचयः (क) त्रैतवादः (ईश्वरः, जीवः, प्रकृतिः) (ख) वर्णश्रिमव्यवस्था (ग) पुरुषार्थचतुष्टयम्, त्रयी विद्या (घ) पञ्चमहायज्ञाः (ङ) षोडश संस्काराः (च) पुनर्जन्म, कर्मफलव्यवस्था	१५ ०५ ०५ ०५ ५५ १० १० १० १० १० ०५
---	--

सहायकग्रन्थाः-

१. आर्यों के सोलह संस्कार— आचार्यः ज्ञानेश्वरार्यः

प्रकाशकः— वानप्रस्थ साधक आश्रम रोज़ड़, गुजरात।

२. वैदिकसिद्धान्तपरिचयः—

प्रकाशकः— दिव्यप्रकाशन, पतंजलि योगपीठ, हरिद्वार।

Bridge Course
2022-23
Semester 1
Pañcamapatram - English Communication-1
Paper Code - BC-105

Course Objectives-

- Develop the students' abilities in grammar, oral skills, reading, writing and study skills
- Students will heighten their awareness of correct usage of English grammar in writing and speaking
- Students will improve their speaking ability in English both in terms of fluency and comprehensibility
- Students will give oral presentations and receive feedback on their performance
- Students will increase their reading speed and comprehension of academic articles
- Students will improve their reading fluency skills through extensive reading
- Students will enlarge their vocabulary by keeping a vocabulary journal
- Students will strengthen their ability to write academic papers, essays and summaries using the process approach.

Course Outcomes-

- Produce words with right pronunciation
- Develop vocabulary and improve the accuracy in grammar
- Develop the confidence to speak in public
- Demonstrate positive group communication exchanges.
- Ability to speak and write clearly in standard, academic English

सहायकपाठ्यक्रमस्य प्रथमसत्रम्

ENGLISH COMMUNICATION- I

BC-105

Semester – I

S.NO.	Story Name	English Literature	Page No.
1	A Grain as big as a hen's Egg	Prose	1-2
2	Atal Bihari Vajpayee	Prose	3-7
3	Dr. B.R. Ambedkar	Prose	8-9
4	For the greater God	Prose	10-12
5	Louis Braille	Prose	13-15
6	One and Quarter Kilo of Wheat	Prose	16-21
7	How Much Land does a man need	Prose	22-35
8	Mending Wall	Poetry	36

BRIDGE COURSE

Semester - 2

Paper - 1 / Sanskritvayakarnam (A)

BC-201

Course Objectives-

- pada sambandhī vidhi, avyayībhāva, tatpuruṣa, bahubrīhi aura dvanda samāsa kā bodha karānā /
- kāraka vibhakti, upapada vibhakti ādi kā bodha karānā /
- sūtrem kā samyaka smaraṇa evam bodha karānā /

Course Outcomes-

- aṣṭādhyāyī kanṭhastha kara vidyārthī usake śrāvaṇa mem̄ samartha ho jātā hai jo ki viśva mem̄ yaha aṣṭādhyāyī grantha maharshi pāṇini kṛta mānava mastiṣka kī sabase adbhuta va sarvaśreṣṭha racanā hai jisako jānakara bauddhika bala va ātmabala prāpta kara saṃskṛta vāṇmaya ko lupta prāyaḥ hone se bacākara nayī pīṭī ko dene mem̄ samartha hotā hai jisase hamārī sāṃskṛtika va dhārmika amūlya jñāna-vijñāna granthom̄ kā samvardhana hogā /
- samāsa aura vibhaktiyom̄ ke adhyayana se vidyārthī apanī vākyā śailī ko utkṛṣṭa aura madhura banātā hai samkṣipta va sāragarbhitā vākyom̄ va kāvya saṃbāṇdhī kalā mem̄ dakṣatā prāpta kara saṃskṛta bhāṣā ke prati jana-jana ko ākṛṣṭa kara sakatā hai /
- samāsa ke jñāna se vidyārthī saṃskṛta sāhitya ke adhyayana mem̄ kuśala ho jātā hai tathā gauḍī ādi jaṭila sāhityika rīti jo ki samāsa bahulā hai usako isa pāṇinīya kramabaddha samāsa prakaraṇa ke adhyayana se sahajatā se vigraha kara jana-jana ko sulabhatā se śāstrem ke samdeśa ko pahumcā sakatā hai /
- vyākaraṇa śāstra adhyayana se vidyārthī vividha śāstrem se bodhana mem̄ samartha ho jātā hai aura sāhityādi granthom̄ ko svayam̄ paṭne mem̄ samartha ho jātā hai yato hi "mukhaṁ vyākaraṇam̄ smṛtam̄" jo sīdhe sāhityādi granthom̄ ko adhyayana karate hai unako vyākaraṇa grantha kī mahattā kā samjñāna hogā va hamāre vyākaraṇa granthom̄ ke paṭne kī preraṇā jana mānasa ko milegī /

सहायकपाठ्यक्रमस्य द्वितीयसत्रम्

BC-201

प्रथमपत्रम्- संस्कृतव्याकरणम् (क)

पूर्णाङ्गः - १००
वाक्यमूल्याङ्कनाङ्गः - ७०
आन्तरिकमूल्याङ्कनाङ्गः - ३०
समयः- होरात्रयम्

१. प्रथमावृत्तिः (२.१, २.२, २.३)	५५
(क) पदच्छेदः विभक्तिवचनं च	१०
(ख) समासः	१०
(ग) अर्थोदाहरणे	१५
(घ) शब्दसिद्धिः	२०
२. अष्टाध्यायी (५-८ अध्यायाः)	१५
(क) सूत्रलेखनम्	१०
(ख) सूत्राणामध्यायपादसंख्याज्ञापनम्	०५

सहायकग्रन्था :-

१. प्रथमावृत्तिः—	श्रीब्रह्मदत्तजिज्ञासुविरचितः
प्रकाशकः—	रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरयाणा।
२. अष्टाध्यायी—	महर्षिपाणिनिकृता
प्रकाशकः—	दिव्य प्रकाशन, पतंजलि योगपीठ, हरिद्वार।

प्रश्नपत्रविषयका निर्देशाः

BC-201

(व्याकरण- क)

१. प्रथमावृत्तिः—

१. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानां पदच्छेदविभक्तिवचनज्ञापनम्।	१०
२. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानां समासज्ञापनम्।	१०
३. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानामर्थोदहारणे ज्ञापनीये।	१५
४. प्रदत्तेषु सप्तसु शब्देषु चतुर्णा साधनम् (सिद्धः)।	२०

२. अष्टाध्यायीत :-

१. पृष्ठेषु चतुर्षु अष्टाध्यायीसूत्रेषु द्वयोरग्रे दश दश सूत्रलेखनम्।	१०
२. पृष्ठानां पञ्चानां सूत्राणामध्यायपादसंख्याज्ञापनम्।	०५

BRIDGE COURSE
Semester - 2
Paper - 2 / Sanskritvayakarnam (B)

BC-201

Course Objectives-

- ekavat, ārdhadhātuka ādi viṣaya kā bodha karānā /
- nāmadhātu, dhātvadhikāra, pratyaya bodha, kṛtya pratyayom kā bodha karānā evam śabda siddhi mem prabuddha karanā
- dhātuom kā samyak smaraṇa evam dhātu artha kā bodha karānā /

Course Outcomes-

- ārdhadhātuka prakaraṇa kā adhigama karake vidyārthī śabda saṃracanā kī kuśalatā mem vṛddhi karatā hai /
- kṛt, kṛtya, pratyayom ke prayoga se vidyārthī saṃbhāṣaṇa mem utkṛṣṭatā lātā hai /
- nāmadhātuom kā jñāna prāpta karake vidyārthī rocakatā se vibhinna nāmadhātuom kā nirmāṇa karane mem samartha ho jātā hai tathā apne saṃskṛta sambhāṣaṇa mem unakā prayoga kara logom ko saṃskṛta bhāṣā ke prati ākṛṣṭa kara sakatā hai va isa bhāṣā sambaddha anya bhāṣāom mem śabdārāsi kī prauḍtā prāpta kara samāja mem saṃskṛta ke prati "sarvabhāṣāṇām jananī" ke siddhānta ko punaḥ sthāpita kara sakatā hai /
- dhātupāṭha smaraṇa se vidyārthī śabdom mem nihita dhātuom ko pahacānane mem kuśala ho jātā haijisase śabdom ke ṭhīka-ṭhīka arthom ko prasamgānusāra jānane mem prabuddha hotā hai evam samāja mem phaile isa bhrama kā nirākaraṇa karatā hai ki śabda sadaiva ekārthī na hokara eka vyāpaka artha vālā hotā hai yato hi "anekārthāḥ dhātavah" isa siddhānta ke anusāra jaba dhātueṁ anekārthī haim to unase bane śabda bhī anekārthaka hote haim /

सहायकपाठ्यक्रमस्य द्वितीयसत्रम्

BC-202

द्वितीयपत्रम्- संस्कृतव्याकरणम् (ख)

पूर्णाङ्गः - १००
 बाह्यमूल्याङ्कनाङ्गः - ७०
 आन्तरिकमूल्याङ्कनाङ्गः - ३०
 समयः- होरत्रयम्

१. प्रथमावृत्तिः (२.४, ३.१)

५५

(क) पदच्छेदः विभक्तिवचनं च	१०
(ख) समासः	१०
(ग) अर्थोदाहरणे	१५
(घ) शब्दसिद्धिः	२०

२. धातुपाठः (भ्वाद्यतिरिक्तगणाः)

१५

(क) धातुलेखनम्	१०
(ख) धातूनां गणज्ञापनम्	०५

सहायकग्रन्थाः-

१. प्रथमावृत्तिः— श्रीब्रह्मदत्तजिज्ञासुविरचितः

प्रकाशकः— रामलाल कपूर ट्रस्ट, रेवली, सोनीपत, हरयाणा।

२. धातुपाठः— महर्षिपाणिनिकृता

प्रकाशकः— दिव्य प्रकाशन, पतंजलि योगपीठ, हरिद्वार।

प्रश्नपत्रविषयका निर्देशाः

BC-202

(व्याकरण- ख)

१. प्रथमावृत्तिः—

१. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानां पदच्छेदविभक्तिवचनज्ञापनम्।	१०
२. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानां समासज्ञापनम्।	१०
३. पृष्ठेषु सप्तसु सूत्रेषु पञ्चानामर्थोदहरणे ज्ञापनीये।	१५
४. प्रदत्तेषु सप्तसु शब्देषु चतुर्णा साधनम् (सिद्धः)।	२०

२. धातुपाठतः—

१. पृष्ठेषु चतुर्षु धातुषु द्वयोरग्रे दश दशा धातुलेखनम्।	१०
२. पृष्ठेषुं सप्तसु पञ्चानां धातूनां गणज्ञापनम्।	०५

BRIDGE COURSE
Semester - 2
Paper - 3 / Sanskrtsahityam

BC-203

Course Objectives-

- saṃskṛta bhāṣā kī madhuratā evam vyāvahārika jñāna kā manohara evam preraka kahāniyom ke mādhyama se bodha karānā /
- anuvāda kī kuśalatā śabdarūpa, dhāturūpa evam nibandha lekhana ādi kā bodha karānā /
- jīvana mem nītigata viṣayom kā samyak jñāna evam bodha karānā /

Course Outcomes-

- abhinava pāṭhāvalī mem sannihita vibhinna rocaka kahāniyom se vidyārthī jñāna kī dhārā ko samajhakara bodhana mem samartha ho jātā hai tathā samāja mem baccoṇ ko śreṣṭha kathānakom ke mādhyama se cāritrika va ārthika dhārmika jīvana mulyom se avagata karāne kā saphala prayatna kara sakatā hai /
- racanānuvāda kaumudī ke adhyayana se vidyārthī saṃskṛta saṃbhāṣaṇa evam anuvāda mem dakṣa hotā hai /
- nītiśataka adhyayana se vidyārthī vibhinna nītiyom ko jānakara unakā jīvana mem prayoga karatā hai aura jana-jana ko samaya-samaya para nīti viṣaya vimarša se bodha karākara samāja mem nava jāgaraṇa lā sakatā hai /
- vidyārthī kahāniyom ke mādhyama se śikṣā pradāna karane vālī śikṣātmaka śailī kā prayoga karane mem samartha hotā haijisake mādhyama se usakā vaktṛtvā kauśala nikharatā hai va uttarottara samāja mem naitṛtvā karane mem ora bhī sakṣama evam nipiṇa hotā hai /

सहायकपाठ्यक्रमस्य द्वितीयसत्रम्

तृतीयपत्रम्- संस्कृतसाहित्यम्

BC-203

पूर्णाङ्गः - १००

बाह्यपूर्णाङ्गः - ७०

आन्तरिकमूल्याङ्गः - ३०

समयः- होरात्रयम्

१. अभिनवपाठावलि: (द्वितीयभागः)	२०
२. रचनानुवादकौमुदी- (३१-६० अभ्यासाः)	४०
(क) हिन्दीभाषावाक्यानां संस्कृतानुवादः	१०
(ख) शब्दरूपस्मरणम्	१०
(ग) धातुरूपस्मरणम्	१०
(घ) निबन्धलेखनम्/शब्दार्थाः / वाक्यरचना	१०
३. नीतिशतकम् (श्लोकसंख्याः -	
१, ३, ७, ८, १०-१३, १५, १९, २०, २६, २७,	
५१, ५५, ५८, ६३, ७३, ७५, ७८, ७९,	
८२, ८३, ८४, १०३)	१०
(क) श्लोकपूर्तिः	०५
(ख) श्लोकव्याख्या	०५

सहायकग्रन्थाः-

१. अभिनवपाठावलि:- विनायकलक्ष्मीकान्तशर्मविरचिता

प्रकाशकः- मैक्सिलन् आणि कम्पनी लि०।

२. रचनानुवादकौमुदी- डॉ० कपिलदेव द्विवेदी

प्रकाशकः- विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी।

३. नीतिशतकम्- भर्तुहरिप्रणीतम्

प्रकाशकः- चौखम्बासुरभारती प्रकाशन, वाराणसी।

प्रश्नपत्रविषयका निर्देशः

BC-203

(संस्कृतसाहित्यम्)

१. अभिनवपाठावलि: -	२०
(क) शब्दार्थः / अपठितगद्यस्य आर्यभाषानुवादः	१०
(ख) स्वनिर्मितकथालेखनम्/प्रदत्तगद्यतः प्रश्न समाधानम्	१०
२. रचनानुवादकौमुदी- (३१-६०)	४०
(क) पृष्ठानां दशानां हिन्दीवाक्यनां संस्कृतभाषानुवादः	१०
(ख) पृष्टेषु त्रिषु द्वयोः शब्दरूपलेखनम्	१०
(ग) पृष्टेषु त्रिषु द्वयोः धातुरूपलेखनम्	१०
(घ) पृष्टयोर्द्वयोरेकस्य निबन्धलेखनम्/शब्दार्थः / वाक्यरचना	१०
३. नीतिशतकम् -	१०
(क) पृष्टेषु त्रिषु श्लोकेषु द्वयोः पूर्तिः ।	०५
(ख) पृष्टेषु त्रिषु श्लोकेषु द्वयोव्याख्या ।	०५

BRIDGE COURSE
Semester - 2
Paper - 4 / Vadicsahityam

BC-204

Course Objectives-

- agni evam śraddhāsūkta kā jñāna karānā /
- sthitaprajña kā lakṣaṇa evam sthitaprajñatā se yukta vyakti ke svabhāva evam vyavahāra kā bodha karānā /
- bālaśikṣā, samāja mem̄ pracalita bhrāntiyom̄, āśramavyavasthā, īśvaraviṣayaka, ācāra, anācāra evam̄ bhakṣya, abhakṣya viṣayaka jñāna kā bodha karānā /

Course Outcomes-

- vedamantrem̄ ke adhyayana se vidyārthī mantrem̄ ke artha karane kī śailī se avagata hokara usake bodhana mem̄ samartha ho jātā hai tathā agni jo ki “agni rvai devānām mukham” devatāom̄ kā mukha hai isaliye karmakāṇḍa saṃbandhita pradāna kī jāne vālī havi mūrti višeṣa ke sammukha na dekara agni ke mukha mem̄ āhūta karanā tathā agni ādi pañcamahābhūtoṁ kā hamāre jīvana se maraṇa taka kyā mahatva hai usa samdeśa se jana mānasa ko paricita karānā hai /
- gītā mem̄ antarnihita sthitaprajña prakaraṇa ke bodha se vidyārthī svayam̄ ke manabuddhi ko sthira karane kī diśā mem̄ gatiśīla ho jātā hai tathā śreṣṭha va ādhyātmika kaise ho usake lie prayāsa karate hue alagāva mukta śāmtipūrṇa samāja sthāpita karanem̄ mem̄ sakṣama hotā hai /
- satyārtha prakāśa ke adhyayana se vidyārthī prācīna bhāratīya sanātana dharma kī vaijñānika paddhati ko samajhakara usakā samāja mem̄ pracāra-prasāra karatā hai aura jana sāmānya ko isa bāta kā bhāna karatā hai ki dharma va mata kisa prakāra se donom̄ alaga-alaga hai tathā kāla nakṣatrem̄ ādi kī kapola kalpita kahāniyom̄ se logom̄ kī vicāra-dhārā ko haṭākara puruṣārtha va paramārtha paraka soca ko vistāra detā hai tathā puruṣārtha catuṣṭaya ke prayojana se samāja va rāṣṭra ko avagata karatā hai /
- vaidika vāghaõmaya mem̄ nihita tatvom̄ ko samajhakara samāja mem̄ unakā bodhana karatā huā sāmājika cetanā ko unnata banātā hai |

सहायकपाठ्यक्रमस्य द्वितीयसत्रम्

BC-204

चतुर्थपत्रम्- वैदिकसाहित्यम्

पूर्णाङ्गः - १००
 बाह्यमूल्याङ्गनाङ्गः - ७०
 आन्तरिकमूल्याङ्गनाङ्गः - ३०
 समयः - होरात्रयम्

१. वेदः - ऋग्वेदः (अग्निसूक्तम् १.१, श्रद्धासूक्तम् १०.१५१)	१५
(क) मन्त्रपूर्तिः	०५
(ख) शब्दार्थपुरस्सरं स्वशब्दैरर्थबोधनम्	०५
(ग) ऋषिदेवताछन्दोज्ञापनम्	०५
२. गीता (अध्याय- २) स्थितप्रज्ञप्रकरणम्-	१५
(क) श्लोकपूर्तिः	०५
(ख) श्लोकान्वयः	०५
(ग) श्लोकार्थः	०५
३. सत्यार्थप्रकाशः (समुल्लासाः - २,५,७,१०)	४०
(क) बालशिक्षाविषयः / भूतप्रेतादिनिषेधः / जन्मपत्रसूर्यादिग्रहः समीक्षा	१०
(ख) वानप्रस्थसंन्यासाश्रमविषयः	१०
(ग) ईश्वरविषयः	१०
(घ) आचारानाचारभक्ष्याभक्ष्यविषयः	१०

सहायकग्रन्थाः-

१. ऋग्वेदः - व्याख्याकारः डॉ० जियालाल कम्बोज
प्रकाशकः - विद्यानिधि प्रकाशन, दिल्ली।
२. श्रीमद्भगवद्गीता-
प्रकाशकः - दिव्यप्रकाशनम्, दिव्य योगमन्दिर ट्रस्ट, पतंजलि योगपीठ, हरिद्वार।
३. सत्यार्थप्रकाशः - महर्षिदयानन्दकृतः
प्रकाशकः - आर्ष साहित्य प्रचार ट्रस्ट, देहली।

प्रश्नपत्रविषयका निर्देशः

BC-204

(वैदिकसाहित्यम्)

वेदतः	१५
१. पञ्चानां मन्त्राणां पूर्तिः ।	०५
२. चतुर्णा मन्त्राणां शब्दार्थपुरस्सरं स्वशब्दरर्थबोधनम्।	०५
३. पृष्टानां पञ्चानां मन्त्राणाम् ऋषिदेवताछन्दांसि ज्ञापनीयानि ।	०५
गीतातः	१५
१. पञ्चानां श्लोकानां पूर्तिः ।	०५
२. पृष्टेषु त्रिषु द्वयोः श्लोकान्वयः ।	०५
३. पृष्टेषु त्रिषु द्वयोः श्लोकार्थः ।	०५
सत्यार्थप्रकाशः	४०
(क) बालशिक्षाविषयः / भूतप्रेतादिनिषेधः / जन्मपत्रसूर्यादिग्रहः समीक्षा	१०
(ख) वानप्रस्थसन्यासाश्रमविधिः	१०
(ग) ईश्वरविषयः	१०
(घ) आचारानाचारभक्ष्याभक्ष्यविषयः	१०

Bridge Course
2022-23
Semester 2
Pañcamapatram - English Communication-2
Paper Code - BC-205

Course Objectives-

- Communicate easily with and enhance the ability to understand native speakers
- Remove personal barriers and enhance confidence in a group setting and in work places
- Help translate L2 from L1 in a more efficient manner (L1 is the mother tongue & L2 is the Official Language – here English)
- Enhance formal and business writing skills

Course Outcomes-

- Produce words with right pronunciation
- Develop vocabulary and improve the accuracy in grammar
- Develop the confidence to speak in public
- Demonstrate positive group communication exchanges.
- Ability to speak and write clearly in standard, academic English

सहायकपाठ्यक्रमस्य द्वितीयसत्रम्

ENGLISH COMMUNICATION- II

BC-205

Semester – II

S.NO.	Story Name	English Literature	Page No.
1	The Wheel of Creation	Prose	1
2	Game of Tip Cat	Prose	2-6
3	If I Were You	Prose	7-11
4	The Missing Mail	Prose	12-16
5	Maharishi Patanjali	Prose	17-23
6	A Tiger in the house	Prose	24-26
7	Two Bullocks	Prose	27-32
8	Where the mind is without fear		

सहायकपाठ्यक्रमः

(आन्तरिकमूल्याङ्कनम्)

॥प्रथमसत्रम्॥

- प्रत्येकं सत्रे पञ्चानामपि विषयाणाम् आन्तरिकमूल्याङ्कनाङ्का आहत्य १५० भविष्यन्ति।
- प्रतिविषयं ये ३० आन्तरिकाङ्का निर्धारितास्सन्ति तेषु १० अङ्काः प्रतिविषयं लिखितपरीक्षाया भविष्यन्ति, १५ अङ्काः शास्त्रस्मरणस्य भविष्यन्ति, अपि च ५ अङ्काः संस्कृतसम्भाषणस्यानुशासनस्य च कृते भविष्यन्ति।

क्र.सं.	विषया:	अङ्कः
१.	शास्त्रस्मरणम्	७५
२.	अनुशासनम्/ संस्कृत संभाषणम्	२५
३.	पाठ्यक्रमविषया:	५०

- शास्त्रस्मरणविषये अङ्कविभाजनं निम्नाङ्कितरूपेण वर्तते—

क्र.सं.	विषया:	अङ्कः
१.	अष्टाध्यायी (१-४ अध्यायाः)	२५
२.	धातुपाठः (भावादिगणः)	२५
३.	शब्दधातुरूपाणि (रचनानुवादकौमुदीतः)	२५

सहायकपाठ्यक्रमः

(आन्तरिकमूल्याङ्कनम्)

।।द्वितीयसत्रम्॥

- प्रत्येकं सत्रे पञ्चानामपि विषयाणाम् आन्तरिकमूल्याङ्कनाङ्का आहत्य १५० भविष्यन्ति।
- प्रतिविषयं ये ३० आन्तरिकाङ्का निर्धारितास्सन्ति तेषु १० अङ्काः प्रतिविषयं लिखितपरीक्षाया भविष्यन्ति, १५ अङ्का शास्त्रस्मरणस्य भविष्यन्ति, अपि च ५ अङ्काः संस्कृतसंभाषणस्यानुशासनस्य च कृते भविष्यन्ति।

क्र.सं.	विषया:	अङ्का:
१.	शास्त्रस्मरणम्	७५
२.	अनुशासनम्/ संस्कृत संभाषणम्	२५
३.	पाठ्यक्रमविषया:	५०

- शास्त्रस्मरणविषये अङ्कविभाजनं निम्नाङ्कितरूपेण वर्तते-

क्र.सं.	विषया:	अङ्का:
१.	अष्टाध्यायी (५-८ अध्यायाः)	२५
२.	धातुपाठः (भ्वाद्यतिरिक्तगणाः)	२५
३.	शब्दधातुरूपाणि (रचनानुवादकौमुदीतः)	२५